

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
el készítéséhez 23.

2001. március

Budapest, 2002. június

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2001. márciusában Omnibusz-adatfelvételt végzett 1524 fős, országos mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A minta fő jellemzője, hogy minden felnőtt embernek egyenlő volt az esélye arra, hogy ő legyen a válaszadásra felkért személy. A kiválasztott személyek egy részének kiesése (válaszmegtagadások, elköltözések, stb.) miatti mintatorzulást négydimenziós (korcsoport, nem, iskolai végzettség, lakóhely) súlyozással korrigálták. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár $\pm 2,6\%$. Ez azt jelenti, hogy - mintavételi okokból - a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azoktól, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhethetjük:

- A magyar lakosság saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről alkotott véleménye 2001. márciusában kismértékű, negatív irányú változást mutat az előző hónap adataihoz képest, és ez a korábbi időszakban érvényesülő, emelkedő trend megtorpanását eredményezte. Ebben a hónapban szignifikáns mértékben nem változott a saját anyagi helyzettel kapcsolatos várakozásokat jelző mutató, csökkent viszont- igaz csak kis mértékben – az ország gazdasági helyzetének jövőjére vonatkozó jelzőszám értéke. Számottevő kapcsolatot találtunk nem csak egyes társadalmi és demográfiai jellemzők, hanem a fogyasztási-vagyoni hierarchiában elfoglalt pozíció és az előbbi mutatók értéke között is. Minél előrébb foglal helyet valaki ezekben a fogyasztási és vagyoni rangsorokban, annál kedvezőbben ítéli meg saját anyagi és az ország gazdasági helyzetét, illetve annál optimistábbnak mutatkozik a jövőbeli kilátásokkal kapcsolatban e két dimenzióban.
- Miközben tovább tart az idei év első két hónapjában az ellenzék tevékenységében regisztrált negatív trend, jelentős, de a korábbi idősakkal ellentétben ezúttal negatív irányú változás következett be a kormány eddigi munkájának megítélésében. A társadalmi és a fogyasztási-vagyoni hierarchia magasabb szintjein elhelyezkedők elégedettebbek a kormány eddigi tevékenységével, mint a rosszabb helyzetben lévők. Az ellenzék tevékenységének megítélése nem mutat egyértelmű kapcsolatot ezekkel a háttérváltozókkal, vagyis az ellenzék megítélésében nem találunk jelentős különbségeket a különböző társadalmi, demográfiai és fogyasztási csoportok között. Ezzel párhuzamosan romlott a demokrácia magyarországi működésének megítélése is a lakosság körében.
- A magyar lakosság főként a televíziós csatornák adataiból tájékozódik a politikai élet történése felől. A többség a rádióadók politikai tudósításait is figyeli, a napilapot gyakrabban vagy ritkábban olvasók tábora azonban már kisebbségben van a teljes népességen belül. Mindhárom típusú médiatermék fogyasztására az jellemző, hogy a politikai híreket csak korlátozottan, meglehetősen felületesen kísérik figyelemmel. Általában azt mondhatjuk, hogy a fontosabb napilapokat, rádióállomásokat és tévécsatornákat közönségük döntő többsége nem tartja elfogultnak egyik politikai párt irányában sem. Leginkább a két fontosabb közszolgálati adót, a Kossuth Rádiót és az M1 televíziót tartják elfogultnak a jelenlegi kormánypártok irányába, de az ezen a véleményen lévők aránya az adott adó vagy csatorna közönségén belül is csak 10%.

- A magyar lakosság továbbra is egyértelműen elkötelezett az európai uniós csatlakozás mellett. A tagság hívei a felnőtt korú népesség kétharmadát, a határozott véleménnyel rendelkezők négyötödét teszik ki. A csatlakozás támogatottsága a térségben Magyarországon a legerősebb, bár a támogatók többségben vannak a választókorú népességben belül Lengyelországban és Litvániában is. A csehek 45%-a híve a tagságnak, egyharmaduk pedig bizonytalan.

1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2001. márciusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodtunk. A saját anyagi és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos értékelő válaszok megoszlását aszerint is vizsgáltuk, hogy a válaszadó a fogyasztási, a vagyoni, a pénzügyi és turisztikai dimenziókban milyen helyet foglal el a társadalmon belül. Egy indexszámítást követően mind a négy előbb említett dimenzióban hét (a pénzügyi dimenzióban összevonás után hat) hierarchikusan egymáshoz kapcsolódó csoportba soroltuk a minta tagjait.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A magyar lakosok saját anyagi helyzetükre vonatkozó értékelésének az elmúlt hónapokban tapasztalt fokozatos, összességében kismértékű javulását követően márciusban negatív irányú, szignifikáns változást regisztráltunk. Míg februárban az érvényes válaszok átlaga 2,69 volt, addig ez a szám márciusban 2,60. A népesség átlagánál jobbnak értékelik saját anyagi helyzetüket a 40 év alattiak (2,74), a felsőfokú végzettségűek (2,98), az érettségizettek (2,76), a legfelső jövedelmi ötdhöz tartozók (3,06), továbbá az önállók, vállalkozók (2,83) és az alkalmazottak (2,77). A fogyasztási index vizsgálatokor azt tapasztaltuk, hogy a felhalmozott fogyasztás dimenziója által hierarchikusan sorba rendezet válaszadók annál elégedettebbek anyagi helyzetükkel, minél magasabban helyezkednek el a fogyasztási ranglétrán (1.11. sz. táblázat). Míg az első csoportba tartozók átlagosan 2,01-re, míg a hetedikbe tartozók 3,07-re értékelték saját anyagi helyzetüket az ötfokú skálán. Ehhez hasonló kapcsolatot találunk a vagyoni, a pénzügyi, illetve a turisztikai dimenzióban elfoglalt helyzet és az anyagi helyzettel való elégedettség között is. Tehát minél jobb valakinek a vagyoni helyzete, minél több pénzügyi, pénzügyi eszköz és kapcsolat áll a rendelkezésére és minél pénzigényesebben tölti valaki szabadságát akár kül-, akár belföldön, annál jobbnak értékeli saját helyzetét. Így például – az értékelések átlagához viszonyítva - kiemelkedően jónak minősítették saját helyzetüket (3,45) azok, akik az általunk megkérdezett minden pénzügyi szolgáltatást igénybe vették. Figyelemre méltó ugyanakkor az a mód, ahogyan a turisztikai dimenzióban szegmentálódik a lakosok saját anyagi helyzetükről alkotott véleménye. A legnagyobb távolság azok között húzódik, akik az elmúlt öt évben egyáltalán nem tudtak külföldön vagy belföldön nyaralni (T1 csoport), és akik ezt megtehették, akármilyen körülmények között is (T1-T7). Azok válaszainak átlaga, akik akárcsak egyszer is voltak nyaralni az elmúlt öt évben az ötfokú skála középső értéke körül helyezkednek el, és nem különbözik oly jelentősen egymástól, mint a nyaralók és az egyáltalán nem nyaralók válaszai.

Bár saját anyagi helyzetüket kissé rosszabbnak értékelik a magyarok ebben a hónapban, mint azt februárban tetté, kilátásaikat illetően azonban nem lettek

pesszimistábbak. Az érvényes válaszok átlaga 2,89 és ez nem különbözik szignifikáns mértékben a februári átlagtól (2,91). Az ötfokú skálán mért válaszok megoszlása sem mutat érdemleges változásokat.

Az átlagnál optimistábbaknak mondhatjuk a 40 év alattiakat (3,08), a diplomásokat (3,18), az érettségizetteket (3,01), a legfelső jövedelmi kategóriába tartozókat (3,04), az önállókat, vállalkozókat (3,11), valamint a nem nyugdíjas inaktívakat (3,02). Minél jobbnak ítéli valaki a saját anyagi helyzetét, annál optimistábban tekint a jövőbe, és fordítva: minél rosszabbnak, annál pesszimistábban (1.5. sz. táblázat). A saját anyagi helyzetét jónak vagy nagyon jónak ítélik közel kétötöde helyzetének javulására számít a következő egy évben és csupán egytizedük tart kedvezőtlen változástól. Ezzel szemben az anyagi helyzetüket rossznak vagy nagyon rossznak értékelők fele számít helyzetének további romlására, és csak 14%-uk vár javulást a következő 12 hónapban. A helyzetüket és kilátásaikat is negatívan megítélők között mindenekelőtt a legfeljebb általános iskolát végzetteket, a legalsó jövedelmi ötödbe tartozókat, a nyugdíjasokat és különösen nagy arányban a munkanélkülieket találjuk.

A fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai dimenziókban ugyanazokat a hatásokat látjuk, mint a saját anyagi helyzet értékelésekor: minél magasabban helyezkedik el valaki a fenti rangsorok valamelyikében, annál optimistábban látja saját anyagi helyzetének jövőjét (1.11. számú táblázat)

1.1.-1.2. sz. táblázat. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	N=	%
Nagyon jó	1	0,1
Jó	130	8,6
Nem is jó, nem is rossz	821	54,1
Roszs	396	26,1
Nagyon rossz	168	11,1
<i>Összesen</i>	<i>1516</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,60</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	8	0,5

	N=	%
Sokkal jobb, mint most	21	1,4
Jobb, mint most	306	21,2
Ugyanilyen	692	48,0
Roszsabb, mint most	344	23,8
Sokkal rosszabb, mint most	78	5,4
<i>Összesen</i>	<i>1441</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,89</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	83	5,4

*Az összes megkérdezett százalékában

1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

A saját anyagi helyzet értékeléséhez hasonlóan kismértékű, de negatív irányú változást mértünk az ország jelenlegi gazdasági helyzetével kapcsolatosan is. Az e havi válaszok átlaga 2,60, ami hat századponttal alacsonyabb, mint februárban volt. A megkérdezettek kétötöde rossznak vagy nagyon rossznak véli az ország gazdasági helyzetét, és csupán 7%-uk elégedett többé-kevésbé azzal. A válaszadók 53%-a közepesre értékeli a magyar gazdaság teljesítményét.

A teljes minta válaszaiból kapott átlagnál magasabb átlagokat regisztrálhatunk a felsőfokú végzettségűek (2,90), a legfelső jövedelmi ötödhöz tartozók (2,85) és az önállók, vállalkozók (2,87) esetében, más társadalmi-gazdasági háttérváltozók azonban nem mutattak erős kapcsolatot a gazdasági helyzet megítélésével. Az előbbieknél valamivel határozottabb kapcsolatot találunk a fogyasztási és vagyoni dimenziók mentén, bár a négy index általi besorolás valamivel kevésbé erősen magyarázza az ország gazdasági helyzetét értékelő válaszokat, mint a saját anyagi helyzetre vonatkozókat. A kapcsolat több esetben is eltér a saját anyagi helyzet esetében tapasztalt folytonos és lineáris jellegű, de természetesen sztochasztikus (vagyis nem függvényyszerű) kapcsolattól (1.11. sz. táblázat). Minél jobbnak ítéli valaki saját anyagi helyzetét, annál valószínűbb, hogy az ország gazdasági helyzetét is jónak ítéli. A saját anyagi helyzetüket jónak vagy nagyon jónak értékelők egynegyede, a rossznak vagy nagyon rossznak értékelők csupán 3%-a tartja jónak az ország gazdasági helyzetét.

Ugyancsak kismértékű, de szignifikáns és negatív változást regisztráltunk ebben a hónapban a magyar gazdaság kilátásaira vonatkozóan. Az e havi adatok átlaga (3,02), és ez egy megtorpanást mutat az utóbbi hónapokat jellemző tendenciához képest. A válaszadók 55%-a nem számít változásra a következő egy év során, a pozitív változásra számítók aránya (25%) azonban valamelyest magasabb a pesszimisták arányánál (20%).

A diplomások (3,23), az érettségizettek (3,15), a harmadik (3,12), negyedik (3,16) és ötödik jövedelmi ötödbe tartozók (3,14), valamint a fővárosban (3,12) élők között egyértelműen többségben vannak a gazdasági helyzet javulására számítók. A fogyasztási és vagyoni helyzetet vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy a négy dimenzióban előrébb rangsoroltak optimizmusa nagyobb, mint a rangsorban hátrébb elhelyezkedőké. Azonban csak a fogyasztási index esetében találunk a legrosszabb pozícióban lévő (F1) csoportba tartozók válaszainak átlaga és a skála középső értéke között nagy távolságot. A vagyoni és a pénzügyi dimenzióban ez a távolság lényegesen kisebb, a turisztikai index esetében pedig statisztikailag nem is szignifikáns. Tehát a négy vizsgált dimenzióban - a legrosszabb helyzetűektől eltekintve - mindegyik csoport semlegesnek vagy mérsékelt optimistának mondható.

Annál nagyobb valószínűséggel mondhatjuk valakiről, hogy optimistán látja a gazdasági helyzettel kapcsolatos kilátásokat, minél jobbnak értékeli saját- és az ország gazdasági helyzetét, valamint saját anyagi helyzete alakulásának esélyeit (1.7. - 1.9. sz. táblázatok).

1.3. – 1.4. sz. táblázat. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről (ötfokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

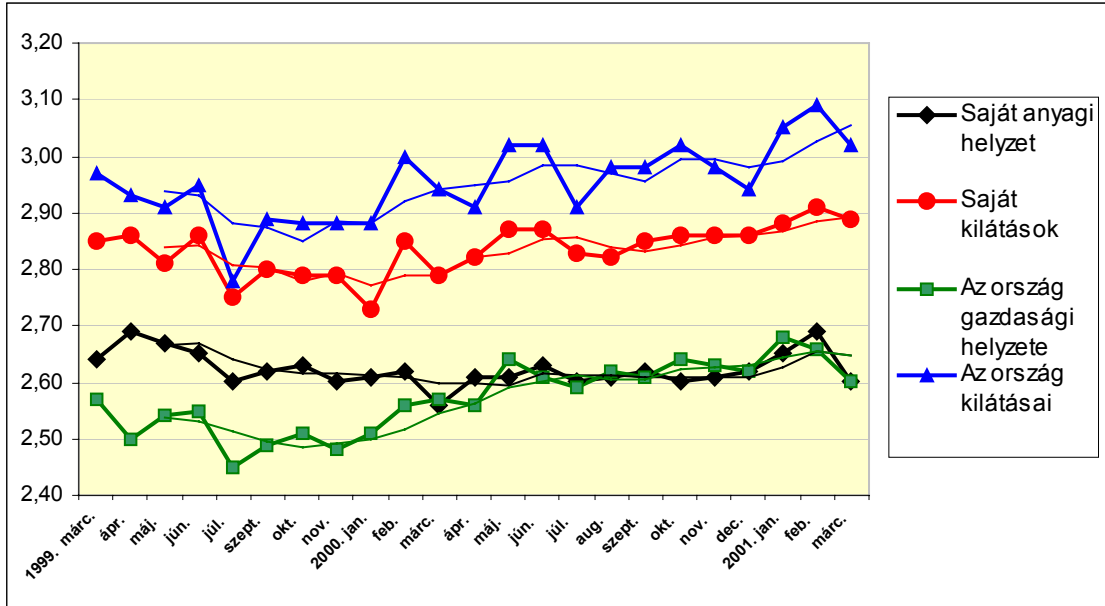
	N=	%
Nagyon jó	0	0,0
Jó	108	7,4
Nem is jó, nem is rossz	768	52,8
Roszs	471	32,4
Nagyon rossz	107	7,3
<i>Összesen</i>	<i>1453</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,60</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	71	4,7

	N=	%
Sokkal jobb, mint most	8	0,6
Jobb, mint most	340	24,3
Ugyanilyen	769	54,9
Roszsabb, mint most	234	16,8
Sokkal rosszabb, mint most	48	3,4
<i>Összesen</i>	<i>1399</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,02</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	125	8,2

*Az összes megkérdezett százalékában

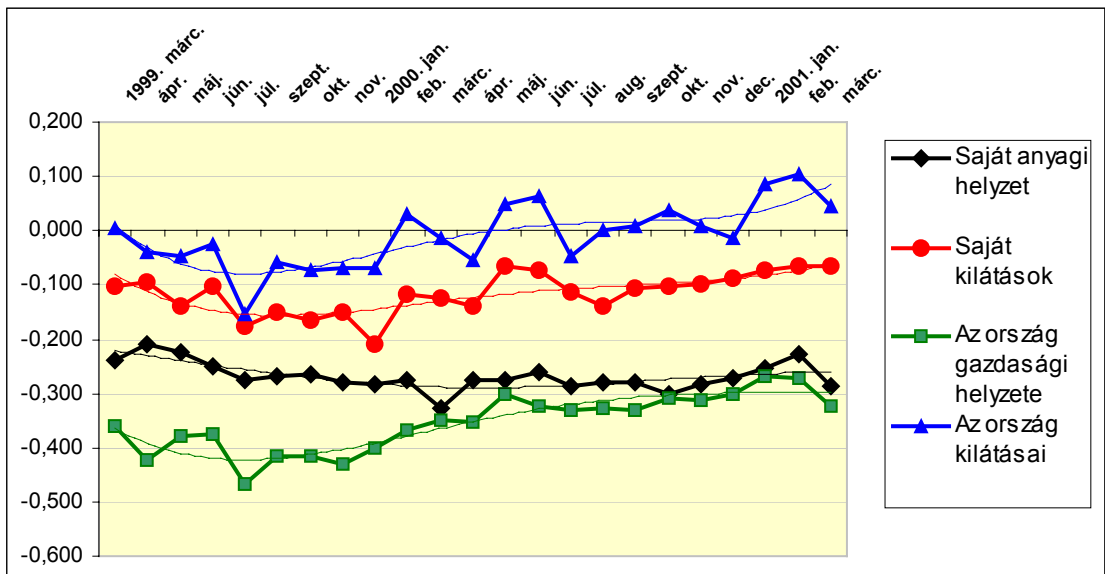
1.1. sz. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1– nagyon rossz, 5 – nagyon jó). A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

1.2. sz. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott pozitív és negatív vélemények számának különbségét mutatják az összes érvényes válaszhoz viszonyítva. A mutató értéke 0, ha a pozitív és negatív vélemények száma azonos, -1, ha nincs pozitív vélemény és +1, ha nincs negatív vélemény. A görbékhez illesztett trendvonalak negyedfokú polinomiális típusúak.

1.5. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	38,5	51,5	10,0	100,0	130
Se nem jó, se nem rossz	26,0	53,2	20,8	100,0	777
Roszs	13,9	39,7	46,4	100,0	534
Összesen	22,6	48,0	29,4	100,0	1441

chi2=137,6; szf=4; szgf=0,000

1.6. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jó	Se nem jó, se nem rossz	Roszs	Összesen	N=
Jó	22,5	58,9	18,6	100,0	129
Se nem jó, se nem rossz	7,8	62,7	29,5	100,0	794
Roszs	3,0	36,8	60,2	100,0	525
Összesen	7,4	53,0	39,6	100,0	1448

chi2=185,5; szf=4; szgf=0,000

1.7. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	42,9	46,8	10,3	100,0	126
Se nem jó, se nem rossz	27,3	56,3	16,3	100,0	772
Roszs	16,7	54,4	28,8	100,0	496
Összesen	25,0	54,8	20,2	100,0	1394

chi2=63,2; szf=4; szgf=0,000

1.8. sz. táblázat A saját anyagi helyzetre és az ország gazdasági helyzetére vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jobb lesz	16,1	55,1	28,8	100,0	323
Nem változik	6,8	61,8	31,4	100,0	665
Roszbabb lesz	2,2	38,4	59,4	100,0	401
Összesen	7,6	53,5	38,9	100,0	1389

chi2=133,2; szf=4; szgf=0,000

1.9. sz. táblázat Az ország gazdasági helyzete és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	54,7	38,8	6,6	100,0	320
Se nem jó, se nem rossz	19,8	69,7	10,4	100,0	651
Roszs	9,6	43,7	46,8	100,0	387
Összesen	25,1	55,0	19,9	100,0	1358

chi2=404,6; szf=4; szgf=0,000

1.10. sz. táblázat Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,63	2,97	2,68	3,05
Nő	2,58	2,83	2,54	2,99
<i>Együtt</i>	<i>2,60</i>	<i>2,89</i>	<i>2,60</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1516</i>	<i>1441</i>	<i>1453</i>	<i>1399</i>
ÉLETKOR				
18-39	2,74	3,08	2,62	3,05
40-59	2,54	2,82	2,59	2,99
60-	2,49	2,70	2,60	3,02
<i>Együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,90</i>	<i>2,61</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1512</i>	<i>1437</i>	<i>1449</i>	<i>1395</i>
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,34	2,63	2,48	2,85
szakmunkásképző	2,61	2,96	2,58	3,05
érettségi	2,76	3,01	2,63	3,08
felsőfokú	2,98	3,18	2,90	3,23
<i>együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,90</i>	<i>2,60</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1514</i>	<i>1439</i>	<i>1451</i>	<i>1397</i>
JÖVEDELMI HELYZET				
legsó ötöd	2,06	2,54	2,34	2,71
második ötöd	2,61	2,84	2,61	2,93
harmadik ötöd	2,64	2,99	2,63	3,12
negyedik ötöd	2,77	2,99	2,75	3,16
legfelső ötöd	3,06	3,04	2,85	3,14
<i>együtt</i>	<i>2,63</i>	<i>2,88</i>	<i>2,64</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1049</i>	<i>1002</i>	<i>1012</i>	<i>976</i>
GAZDASÁGI AKTIVITÁS				
alkalmazott	2,77	3,01	2,65	3,08
önálló, vállalkozó	2,83	3,11	2,87	3,21
nyugdíjas	2,46	2,71	2,57	2,97
munkanélküli	2,09	2,64	2,41	2,82
egyéb inaktív	2,63	3,02	2,52	2,95
<i>együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,90</i>	<i>2,60</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1514</i>	<i>1439</i>	<i>1451</i>	<i>1397</i>
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,66	2,96	2,65	3,12
megyei jogú város	2,75	3,01	2,63	3,10
város	2,53	2,79	2,61	2,95
község	2,55	2,86	2,56	2,96
<i>együtt</i>	<i>2,60</i>	<i>2,89</i>	<i>2,60</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1516</i>	<i>1441</i>	<i>1453</i>	<i>1399</i>

1.11. sz. táblázat Az állampolgárok saját anyagi- és az ország gazdasági helyzetének szubjektív megítélése fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai jellemzők szerinti bontásban (válaszok átlaga ötfokú skálán)

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
FOGYASZTÁSI INDEX				
F1	2,01	2,57	2,29	2,70
F2	2,22	2,61	2,51	2,92
F3	2,58	2,89	2,51	2,95
F4	2,60	2,83	2,63	3,06
F5	2,80	3,03	2,65	3,04
F6	2,88	3,07	2,72	3,12
F7	3,07	3,22	2,82	3,25
<i>együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,90</i>	<i>2,61</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1497</i>	<i>1423</i>	<i>1437</i>	<i>1384</i>
VAGYON INDEX				
V1	2,33	2,68	2,49	2,83
V2	2,46	2,80	2,53	2,94
V3	2,53	2,89	2,60	2,93
V4	2,61	2,94	2,51	3,05
V5	2,70	2,96	2,72	3,12
V6	2,85	3,05	2,68	3,18
V7	3,04	3,09	2,84	3,17
<i>együtt</i>	<i>2,60</i>	<i>2,89</i>	<i>2,60</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1516</i>	<i>1441</i>	<i>1453</i>	<i>1399</i>
PÉNZÜGYI INDEX				
P1	2,26	2,62	2,44	2,84
P2	2,58	2,90	2,59	3,06
P3	2,72	3,01	2,64	3,09
P4	2,79	3,10	2,73	3,11
P5	3,00	3,03	2,81	3,08
P6	3,45	3,26	2,88	3,29
<i>együtt</i>	<i>2,60</i>	<i>2,89</i>	<i>2,61</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1491</i>	<i>1417</i>	<i>1430</i>	<i>1377</i>
TURISZTIKAI INDEX				
T1	2,41	2,75	2,52	2,95
T2	2,84	3,09	2,70	3,04
T3	2,99	3,21	2,68	3,10
T4	3,28	3,27	2,98	3,36
T5	3,32	3,25	3,91	3,34
<i>együtt</i>	<i>2,60</i>	<i>2,89</i>	<i>2,60</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1513</i>	<i>1437</i>	<i>1450</i>	<i>1396</i>

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

A márciusi adatok arról tanúskodnak, hogy továbbra is fennmarad a 2001. év elején tapasztalt kiegyenlített helyzet a kormány és az ellenzék tevékenységének megítélésében. Így van ez annak ellenére, hogy márciusban a kormány tevékenységének megítélése kis mértékben, de szignifikánsan szignifikánsan romlott. miközben az ellenzék tevékenységének megítélése alig változott.

A kormány tevékenységét értékelő válaszok átlaga 2,38, és ez 7 századpontos, a statisztikai hibahatáron kívüli különbséget mutat a februári adatokhoz viszonyítva (2,45) és megegyezik a januárban mért adattal. A kormány tevékenységét inkább jónak ítélok aránya megegyezik azokéval, akik annak működését inkább negatívnak minősítik. Mivel azonban a szélső negatív kategóriába eső válaszok aránya háromszorosa a szélső pozitív kategóriába esőkének, a válaszok átlaga valamelyest alatta marad a skála középső értékének.

A legfiatalabbak, tehát a 18-29 évesek (2,47) és a legidősebbek, a 70 év feletti (2,46) véleménye valamivel jobb az Orbán-kormány eddigi teljesítményéről, mint a más korcsoportba tartozóké, elsősorban a 40-49 évesek véleményénél (2,27). A felsőfokú végzettségűek (2,52) véleménye a kedvezőbb a kormány eddigi tevékenységéről, mint más iskolai végzettségűeké. Továbbra is meglehetősen rossz a budapestiek véleménye, a lakóhely típusa szerinti vizsgálat esetében ebben a csoportban regisztráltuk a legalacsonyabb átlagot (2,31). A felhalmozási fogyasztás dimenziójában a kormány megítélése növekszik a rangsorban elfoglalt helyel. Ez alól kivételt képez a negyedik csoport (F4), melyben a válaszok átlaga (2,49) gyakorlatilag megegyezik a legfelső csoporton belüli átlaggal (2,50). Hasonló a helyzet a vagyoni dimenzióban is, itt azonban a negyedik csoport (V4) válaszai éppen ellenkező irányba térnek el a kapcsolatot leíró, enyhén emelkedő egyenestől, mint a felhalmozási fogyasztás esetében. A pénzügyi szolgáltatások dimenziójában a kormánnyal leginkább a rangsorban legfelül elhelyezkedők (P6) elégedettek (2,54), a turisztikai dimenzió esetében viszont a negyedik (T4) csoport tagjai (2,64). Általában elmondhatjuk, hogy a társadalmi és a fogyasztási-vagyoni hierarchia magasabb szintjein elhelyezkedők elégedettebbek a kormány eddigi tevékenységével, mint a rosszabb helyzetben lévők.

2.1. sz. táblázat. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése

(négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitívan	56	4,2
Inkább pozitívan	567	42,3
Inkább negatívan	547	40,8
Egyértelműen negatívan	171	12,8
<i>Összesen</i>	<i>1341</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,38</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	183	12,0

*az összes megkérdezett százalékában

A februári adatokhoz képest az ellenzék tevékenységének megítélésében kismértékű, statisztikailag nem szignifikáns csökkenés következett be (2,41-ről 2,39-re). A pozitív véleményt formálók aránya 43%, a negatív véleményt formálóké pedig 57%. Ezen belül az egyértelműen negatív minősítést adók aránya (7,9%) háromszorosa az egyértelműen pozitívan vélekedőkének (2,4%). Továbbra is megfigyelhető az a különbség, hogy a négyfokú skála két szélső kategóriájába arányosan kevesebb válasz érkezik az ellenzék, mint a kormány megítélésekor. Az ellenzék tevékenységének értékelésekor a bizonytalanok aránya továbbra is kétszerese a kormány megítélésében regisztráltaknak.

A válaszok átlaga 2,39. A társadalmi-demográfiai változók nem mutattak számottevő kapcsolatot az ellenzékéről alkotott véleményekkel, az ellenzék működésének megítélésénél tehát kisebb különbségek tapasztalhatóak az egyes társadalmi csoportok között, mint a kormány esetében. Ugyanezt láthatjuk a fogyasztási-vagyoni dimenzióban is: a négy index által kialakított rangsorokban lefoglalt pozíció kevésbé magyarázza az ellenzék eddigi tevékenységének értékelését, mint a kormányét.

2.2. sz. táblázat Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitívan	29	2,4
Inkább pozitívan	501	42,3
Inkább negatívan	562	47,4
Egyértelműen negatívan	93	7,9
<i>Összesen</i>	<i>1185</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,39</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	339	22,2

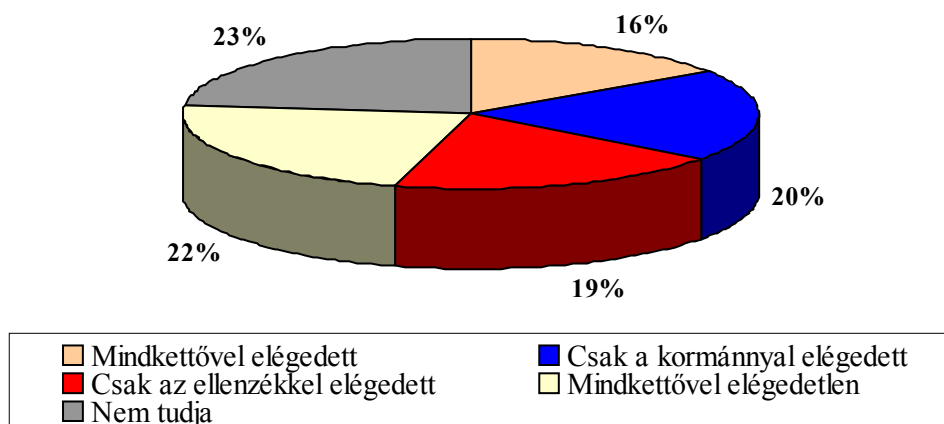
*az összes megkérdezett százalékában

Megvizsgáltuk azt is, hogy a kormány és az ellenzék megítélése között milyen kapcsolat van. A válaszadók közel egynegyede vagy a kormány vagy az ellenzék eddigi teljesítményéről nem tudott egyértelmű értékelést adni, ez az arány azonban lényegesen alacsonyabb, mint februárban volt. A válaszadók 23%-a mind a kormány, mind pedig az ellenzék tevékenységével elégedetlen, és 15% azok aránya, akik mindkettővel elégedettek. Csak a kormány tevékenységével elégedett a válaszadók 20%-a, és csak az ellenzék munkáját ítéli meg pozitívan 19%-uk (2.3. sz. táblázat és 2.1. sz. ábra).

2.3. sz. táblázat A kormány és az ellenzék tevékenységének együttes megítélése

	N=	%	Érvényes válaszok %-ában
Mindkettővel elégedett	235	15,4	15,5
Csak a kormánnyal elégedett	300	19,7	19,8
Csak az ellenzékkel elégedett	284	18,6	18,8
Mindkettővel elégedetlen	345	22,6	22,8
Nem tudja	349	22,9	23,1
(Összesen)	1512	99,2	100,0
Nem válaszolt	12	0,8	-
Összesen	1524	100,0	-

2.1. sz. ábra A kormány és az ellenzék tevékenységének együttes megítélése

A magyar demokrácia megítélésében a februári adatokhoz képest márciusban kismértékű, szignifikáns és negatív változás történt. Az e havi érvényes válaszok átlaga 2,20, míg februárban ugyanez a mutató 2,26 volt. Ebben a hónapban az elégedetlenek aránya közel kétszerese volt az elégedettekének.

Az átlagosnál elégedettebbnek mutatkoznak a 18-29 évesek (2,30), a felsőfokú végzettségűek (2,33) és a nem nyugdíjas inaktívok (2,30). Minél elégedettebb valaki az Orbán-kormány tevékenységével, annál pozitívabban nyilatkozik a demokrácia magyarországi működéséről. Az ellenzék és a demokrácia működésének megítélése között nem tapasztalható hasonlóan erős kapcsolat.

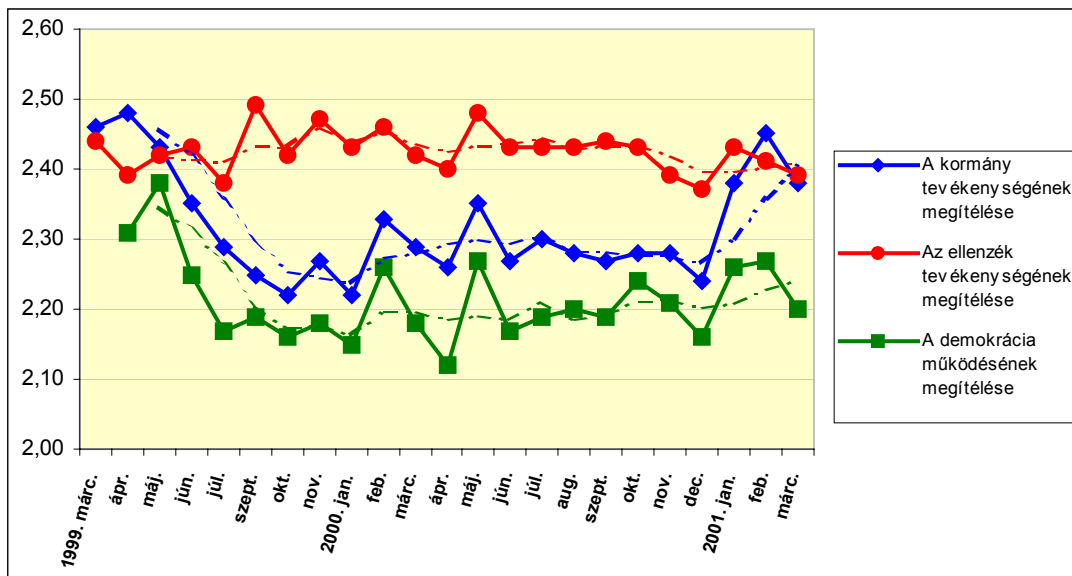
2.4. sz. táblázat Elégedettség a demokrácia működésével (az érvényes válaszok százalékában, négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

	N=	%
Nagyon elégedett	10	0,7
Elégedett	500	35,8
Elégedetlen	637	45,6
Nagyon elégedetlen	249	17,8
<i>Összesen</i>	<i>1397</i>	<i>100,0</i>
Átlag	2,20	
Nem tudja, nem válaszolt*	127	8,4

*az összes megkérdezett százalékában

2.2. sz. ábra A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban

A grafikonon szereplő görbék az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatívan, 4 – egyértelműen pozitívan) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban. A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

2.5. sz. táblázat A kormány és az ellenzék tevékenységének, valamint a demokrácia magyarországi működésének lakossági megítélése a válaszadók fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai jellemzői szerint

	A kormány megítélése	Az ellenzék megítélése	A demokrácia működésének megítélése
FOGYASZTÁSI INDEX			
F1	2,16	2,25	2,12
F2	2,33	2,42	2,08
F3	2,35	2,40	2,09
F4	2,49	2,43	2,25
F5	2,35	2,44	2,29
F6	2,41	2,32	2,21
F7	2,50	2,47	2,30
<i>együtt</i>	<i>2,38</i>	<i>2,40</i>	<i>2,19</i>
<i>N=</i>	<i>1325</i>	<i>1169</i>	<i>1380</i>
VAGYON INDEX			
V1	2,33	2,39	2,13
V2	2,35	2,43	2,18
V3	2,35	2,39	2,21
V4	2,28	2,38	2,13
V5	2,40	2,43	2,24
V6	2,48	2,38	2,20
V7	2,55	2,32	2,32
<i>együtt</i>	<i>2,38</i>	<i>2,39</i>	<i>2,20</i>
<i>N=</i>	<i>1341</i>	<i>1185</i>	<i>1397</i>
PÉNZÜGYI INDEX			
P1	2,32	2,36	2,13
P2	2,42	2,42	2,16
P3	2,38	2,34	2,24
P4	2,38	2,47	2,21
P5	2,41	2,37	2,31
P6	2,54	2,48	2,36
<i>együtt</i>	<i>2,38</i>	<i>2,40</i>	<i>2,20</i>
<i>N=</i>	<i>1318</i>	<i>1165</i>	<i>1373</i>
TURISZTIKAI INDEX			
T1	2,32	2,40	2,13
T2	2,43	2,38	2,27
T3	2,50	2,46	2,36
T4	2,64	2,35	2,29
T5	2,53	2,19	2,46
<i>együtt</i>	<i>2,38</i>	<i>2,39</i>	<i>2,20</i>
<i>N=</i>	<i>1337</i>	<i>1182</i>	<i>1393</i>

3. Lakossági vélemények a magyarországi nyomtatott és elektronikus média politikai kiegyensúlyozottságáról

A márciusi kérdés során arról érdeklődtünk, hogy a magyar lakosság milyen gyakorisággal informálódik a nyomtatott és az elektronikus médiapiac kínálati oldalán megjelenő szereplőktől, és ezeket mennyire tartja vagy nem tartja politikailag elfogultnak.

3.1. A leggyakrabban fogyasztott termékek

A válaszadóktól először azt kérdeztük, hogy milyen forrásból és milyen gyakorisággal kísérték figyelemmel a politikai híreket a kérdést megelőző hónapban. A magyar lakosság a politikai híreket leggyakrabban a televízióból nyeri. A lakosság háromnegyede minden nap követi a televízióban a politikai élet történéseit, és csak 8% nyilatkozta azt, hogy ezt soha nem teszi. A második leggyakrabban használt hírforrás a rádió. Ez esetben azonban már csak a megkérdezettek 45%-a válaszolta azt, hogy mindennap hallgat politikai jellegű híreket a rádióban, egyharmaduk azonban soha nem tesz így. Napilapban a lakosság egyharmada olvas mindennap politikai híreket, a megkérdezettek közel fele viszont soha, vagy majdnem soha. A legkevésbé a hetilapokból informálódik a lakosság. A válaszadók 28%-a hetente egyszer-kétszer kíséri figyelemmel ezekben a termékekben a politikai híreket, kétharmaduk azonban soha. A továbbiakban nem kérdeztük azokat, akik soha, vagy majdnem soha nem olvasnak napilapot, nem hallgatnak rádiót és nem néznek tévét. Először arra kértük a válaszadókat, hogy nevezzék meg azt a napilapot, melyet a leggyakrabban, majd azt is, melyet a már megnevezett lap mellett leggyakrabban olvasnak. Majd arra kértük őket, hogy mondják meg, az általuk fogyasztott médiatermék kedvezőbben tudósított-e valamelyik politikai párt számára, és ah igen melyik pártnak kedvezett. Hasonlóképpen jártunk el a rádióállomások és a tévécsatornák esetében is. Az elemzés elején felhívjuk arra a figyelmet, hogy a kérdések a politikai tájékozódásra vonatkoztak, ezért az adatok a médiaszereplők általános, vagy egyéb speciális megítélésre közvetlenül nem használhatók.

3.2. A magyar napilapok olvasottsága és politikai kiegyensúlyozottsága

A magyar lakosság valamivel több mint fele (53%-a) olvas kisebb-nagyobb rendszerességgel napilapot, ezen belül leggyakrabban a Népszabadságból nyeri politikai információit. A lakosság 14%-a, a napilapot olvasók 26%-a válaszolta azt, hogy az általa leggyakrabban, vagy második leggyakrabban olvasott napilap a Népszabadság (3.1. számú táblázat). Ezt követi sorrendben a Mai Blikk (9%, illetve 17%), majd két nem országos napilap: a Napló, a Kisalföld. Sorrendben az ötödik helyet foglalja el a Magyar Nemzet, melyet a teljes lakosság 3,5%-a, a napilapot olvasók 6,7%-a említett. Ezután ismét több megyei napilap következik a sorban (Észak-Magyarország, Petőfi Népe, Zalai Hírlap, Kelet-Magyarország és Hajdú-Bihari Napló), és csak ezután következik a másik két országos politikai napilap, a Magyar Hírlap (2,1%, illetve 4%) és a Népszava (2%, illetve 3,7%).

Az újságolvasók 17%-a fordít nagy figyelmet a napilapok politikai híreire, 40%-uk alig-alig figyel oda azokra.

3.1. sz. táblázat A leggyakrabban olvasott magyarországi napilapok

	N=	A lapot olvasók aránya a teljes népességben (%)	A lapot olvasók aránya a napilapot olvasók között (%)
Népszabadság	213	14,0	26,3
Mai Blikk	140	9,2	17,3
Napló	58	3,8	7,2
Kisalföld	58	3,8	7,2
Magyar Nemzet	54	3,5	6,7
Észak Magyarország	53	3,5	6,5
Petőfi Népe	40	2,6	4,9
Zalai Hírlap	39	2,6	4,8
Kelet-Magyarország	39	2,6	4,8
Hajdú-Bihari Napló	33	2,1	4,1
Magyar Hírlap	32	2,1	4,0
Népszava	30	2,0	3,7
Egyéb napilap	346	22,7	42,7

Megjegyzés. A kérdezés során aziránt érdeklődtünk, hogy a megkérdezettek mely napilapot olvassák leggyakrabban és – ha van ilyen – melyik az általuk leggyakrabban olvasott második napilap. A táblázatban összevontan közöljük a két kérdésre adott válaszokat. Emiatt a napilapot olvasók között a valamilyen napilapot megnevezők aránya meghaladja a 100%-ot.

A továbbiakban három országos napilap, a Népszabadság, Magyar Nemzet és a Mai Blikk olvasási gyakoriságát és az olvasók által vélelmezett politikai elfogultságát (vagy elfogulatlanságát) vizsgáljuk. Az olvasási gyakoriság tekintetében azt láthatjuk, hogy míg a Népszabadság esetében a legmagasabb a minden nap olvasók aránya (5,6%), e napilap esetében a legmagasabb a heti gyakoriságnál ritkábban olvasók aránya is (59%). A Magyar Nemzet és a Mai Blikk esetében a heti többszöri vagy heti egyszeri olvasás a jellemző.

3.2. sz. táblázat A legolvasottabb magyarországi napilapok olvasási gyakorisága (az adott lapot olvasók %-ában)

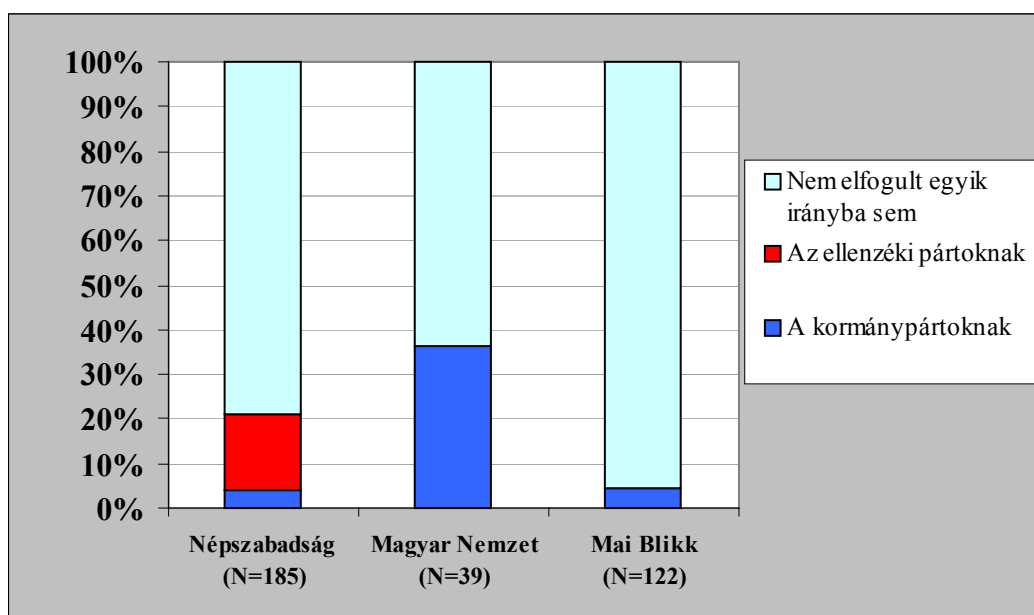
	Népszabadság		Magyar Nemzet		Mai Blikk	
	N=	%	N=	%	N=	%
Minden nap, vagy majdnem minden nap	12	5,6	2	3,5	4	2,8
Hetente többször	29	13,5	10	18,4	30	21,6
Hetente egyszer-kétszer	47	21,9	15	28,7	38	27,5
Ennél ritkábban	125	59,0	27	49,4	66	48,1
Összesen	212	100,0	54	100,0	138	100,0
Nem olvassa a napilapot*	592	38,9	751	47,2	666	47,2
Nem válaszolt*	719	86,1	719	49,3	719	43,7

*Az összes megkérdezett %-ában

A rendkívül alacsony esetszámok miatt azonban csupán a Népszabadság és Blikk esetében tudunk nagyon bizonytalan állításokat tenni arról, hogy olvasói szerint

elfogult-e valamilyen irányba a lap. A kérdésre határozott választ a Népszabadság esetében összesen 185-en, a Magyar Nemzet esetében 39-en, a Mai Blikk esetében pedig 122-en adtak. Az olvasók többsége mind a Népszabadság, mind pedig a Mai Blikk esetében meg van arról győződve, hogy a napilap egyik pártnak sem kedvez politikai tudósításainak közlésekor. A Népszabadság esetében ezt gondolja az olvasók négyötöde, a Mai Blikk esetében pedig szinte mindenki. A Népszabadság olvasóinak közel egyötöde szerint a lap a jelenlegi ellenzéknek (ide csak az MSZP-t és az SZDSZ-t soroltuk) kedvez, de néhány említés (4%) a kormánypártokra (FIDESZ-MPP, FKGP és MDF) is érkezett.

3.1. sz. ábra Lakossági vélemények három országos magyar napilap politikai elfogultságáról (a kérdésre választ adók %-ában)

Megjegyzés. Az ábra elkészítésekor a kormánypártok alatt a FIDESZ-MPP-t, az FKGP-t és az MDF-t értettük, ellenzéki pártok alatt az MSZP-t és az SZDSZ-t. A hatodik parlamenti pártot, a MIÉP-et az egyéb pártok közé soroltuk, ebbe a kategóriába azonban nem érkezett válasz.

3.3. A magyar rádióállomások hallgatottsága és politikai kiegyensúlyozottsága

A magyar lakosság kétharmada tájékozódik politikai ügyekben több-kevesebb rendszerességgel a rádióállomások műsoraiból. A hallgatók 17% fordít csak nagy figyelmet a politikai hírekre, 44%-uk csak keveset. A leggyakrabban a Kossuth Rádiót hallgatják, a teljes lakosság 28%-a, a rádióhallgatók 43%-a. A kereskedelmi adók közül a legnépszerűbb a Danubius Rádió, hallgatottsága – a politikai híreket illetően – megközelíti a Kossuth adóét (24,5%, illetve 37%). Sorrendben egy újabb kereskedelmi adó, a Sláger Rádió következik (16,5%, illetve 25%), majd a másik közszolgálati adó, a Petőfi Rádió (12%, illetve 18%). Ezeknél lényegesen ritkábban hallgatják az emberek a helyi rádiók és a Juventus Rádió politikai híreit (3.3. sz. táblázat).

3.3. sz. táblázat A leggyakrabban hallgatott magyarországi rádióállomások

	N=	A hallgatók aránya a teljes népességben (%)	A hallgatók aránya a Rádiót hallgatók között (%)
Kossuth Rádió	432	28,3	43,2
Danubius Rádió	373	24,5	37,3
Sláger Rádió	251	16,5	25,1
Petőfi Rádió	180	11,8	18,0
Egyéb rádió	134	8,8	13,4
Helyi rádió	82	5,4	8,2
Juventus Rádió	66	4,3	6,6

Megjegyzés. A kérdezés során aziránt érdeklődtünk, hogy a megkérdezettek mely adókat hallgatják leggyakrabban és – ha van ilyen – melyik az általuk leggyakrabban hallgatott második rádióállomás. A táblázatban összevontan közöljük a két kérdésre adott válaszokat. Emiatt a rádiót hallgatók között a valamilyen adót megnevezők aránya meghaladja a 100%-ot.

A továbbiakban négy rádióadó, a Kossuth Rádió, a Danubius Rádió, a Sláger Rádió és a Petőfi Rádió hallgatási gyakoriságát és a hallgatók által vélelmezett politikai elfogultságát (vagy elfogulatlanságát) vizsgáljuk. A hallgatási gyakoriság tekintetében azt láthatjuk, hogy a Petőfi Rádiót hallgatják legtöbbször napi gyakorisággal (az adót hallgatók 5,9%-a), a Kossuth Rádiót pedig arányosan a legtöbbször heti egyszeri alkalomnál is ritkábban (78%). A heti egyszeri alkalomnál is ritkább hallgatás kevésbé jellemző a két kereskedelmi adóra (Danubius: 70,7%, Sláger: 69,3%), és ami a legérdekesebb, hogy ez legkevésbé a Petőfi Rádióra érvényes (63,3%).

3.4. sz. táblázat A leghallgatottabb magyarországi rádióállomások hallgatási gyakorisága (az adott állomást hallgatók %-ában)

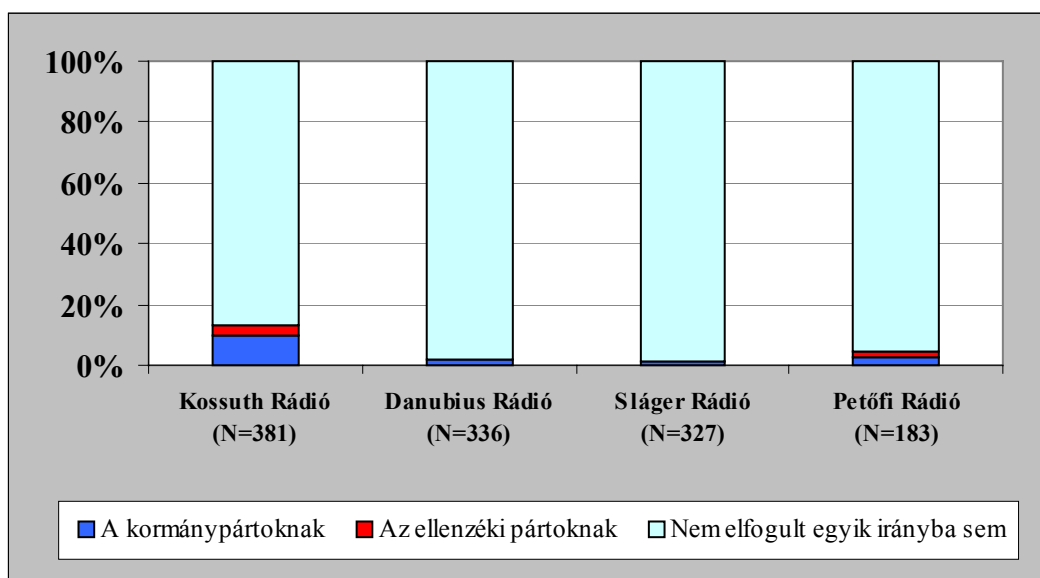
	Kossuth Rádió		Danubius Rádió		Sláger Rádió		Petőfi Rádió	
	N=	%	N=	%	N=	%	N=	%
Minden nap, vagy majdnem minden nap	17	4,0	10	2,7	11	4,4	10	5,9
Hetente többször	25	5,8	27	7,5	22	8,9	16	8,9
Hetente egyszer-kétszer	52	12,2	70	19,1	43	17,4	39	21,9
Ennél ritkábban	335	78,0	259	70,7	172	69,3	112	63,3
Összesen	430	100,0	366	100,0	248	100,0	177	100,0
Nem hallgatja a rádióállomást*	564	37,0	628	41,2	746	48,9	817	53,6
Nem válaszolt*	530	34,8	530	34,8	530	34,8	530	34,8

*Az összes megkérdezett %-ában

A magyar lakosság alapvetően politikailag elfogulatlannak tartja a négy leggyakrabban hallgatott rádióadó politikai tudósításait. A Danubius, a Sláger és a

Petőfi Rádió hallgatóinak több, mint 90%-a tartja pártatlannak a rádióadók politikai műsorait, a Kossuth Rádió esetében ez az arány 87%. A legnagyobb közszolgálati adó hallgatóinak 10%-a szerint a rádió politikai tudósításai a jelenlegi kormánypártok, 4%-uk szerint a jelenlegi ellenzéki pártok (MSZP? SZDSZ) irányába elfogult.

3.2. sz. ábra Lakossági vélemények négy rádióadó politikai elfogultságáról (a kérdésre választ adók %-ában)

Megjegyzés. Az ábra elkészítésekor a kormánypártok alatt a FIDESZ-MPP-t, az FKGP-t és az MDF-t értettük, ellenzéki pártok alatt az MSZP-t és az SZDSZ-t. A hatodik parlamenti pártot, a MIÉP-et az egyéb pártok közé soroltuk, ebbe a kategóriába azonban nem érkezett válasz

3.4. A magyarországi tévécsatornák nézettsége és politikai kiegyensúlyozottsága

A 10%-ot sem éri el azok aránya a felnőtt korú lakosságon belül, akik szinte soha nem kísérik figyelemmel a tévécsatornákon a politikai híreket. A fennmaradó több, mint 90%-nak azonban csupán egyötöde fordít nagy figyelmet a politikáról szóló hírekre, kétötödük pedig csak kevés figyelmet szentel erre a tevékenységre, esetükben a tévék hírműsorainak követése inkább a háttér-televíziózás műfajába tartozik.

A magyarok a politikai hírek tekintetében leggyakrabban az RTL Klub adásaiból informálódnak, a lakosság 63,9%-a, a tévénezők 69,5%-a kíséri figyelemmel ezt a tévéadót. Az RTL Klubéval gyakorlatilag megegyező a másik országos kereskedelmi tévécsatorna, a TV2 nézettsége is (63,6%, illetve 69,2%). Csak harmadik a sorban a közszolgálati Magyar 1, mely a teljes lakosság 28,5%-ának, illetve e tévénezők 31%-ának figyelmére számíthat több-kevesebb rendszerességgel (3.5. sz. táblázat). Ha csupán a leggyakrabban nézett csatornát vesszük figyelembe, akkor az arányok a teljes lakosságon belül a következők: TV2: 35,3%, RTL Klub: 34,9%, M1: 15,9%. A tévék sorában negyedik leggyakoribb hírforrás a Magyar ATV (3,7%, illetve 4%), majd a Duna TV (3,2%, illetve 3,5%) és a M2 (2,6%, illetve 2,8%).

3.5. sz. táblázat A leggyakrabban nézett magyarországi tévéadók

	N=	A tévécsatornát nézők aránya a teljes népességben (%)	A tévécsatornát nézők aránya a tévénézők között (%)
RTL Klub	974	63,9	69,5
TV2	969	63,6	69,2
M1	434	28,5	31,0
Magyar ATV	56	3,7	4,0
Duna TV	49	3,2	3,5
M2	39	2,6	2,8

Megjegyzés. A kérdezés során aziránt érdeklődtünk, hogy a megkérdezettek mely adókat nézik leggyakrabban és – ha van ilyen – melyik az általuk leggyakrabban nézett második tévécsatorna. A táblázatban összevontan közöljük a két kérdésre adott válaszokat. Emiatt a tévét nézők között a valamilyen adót megnevezők aránya meghaladja a 100%-ot.

A továbbiakban három országos csatorna, az RTL Klub, a TV2, és a közszolgálati M1 figyelemmel kísérésének gyakoriságát és a nézők által vélelmezett politikai elfogultságát (vagy elfogulatlanságát) vizsgáljuk. A figyelemmel kísérés gyakorisága tekintetében azt láthatjuk, hogy a szokások mindhárom csatorna esetében megegyeznek: minden nap csak a nézők 1-2%-a nézi a politikai tudósításokat az adott csatornán, négyötödük pedig csupán a heti egyszeri alkalomnál is ritkábban.

3.6. sz. táblázat A legnézettebb magyarországi tévécsatornák nézettségi gyakorisága (az adott állomást hallgatók %-ában)

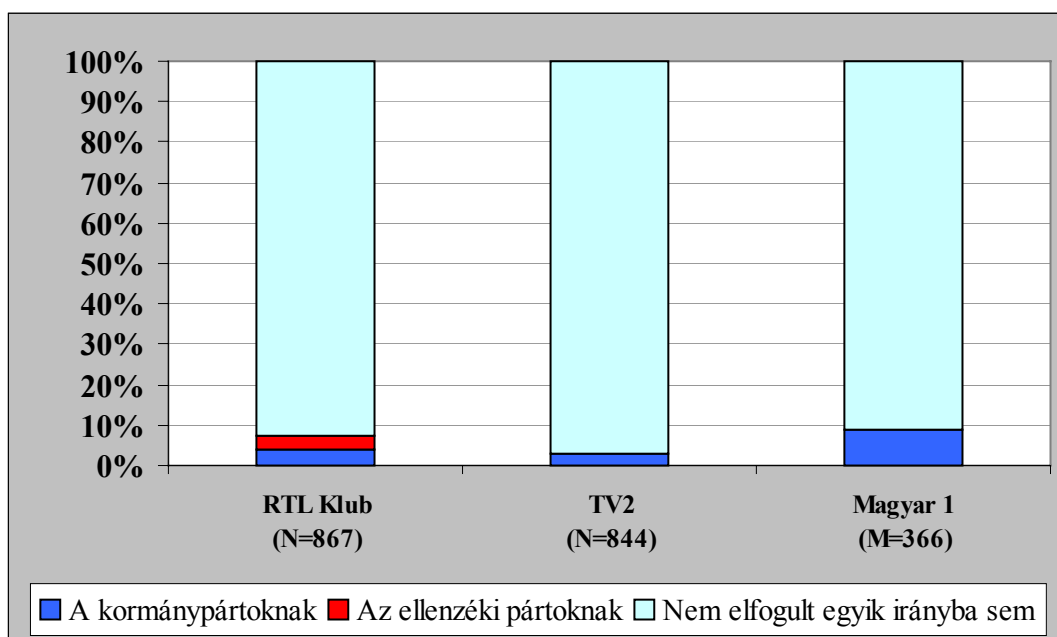
	RTL Klub		TV2		Magyar 1	
	N=	%	N=	%	N=	%
Minden nap, vagy majdnem minden nap	14	1,4	17	1,7	9	2,0
Hetente többször	44	4,5	41	4,2	22	5,1
Hetente egyszer-kétszer	133	13,9	137	14,3	49	11,4
Ennél ritkábban	770	80,1	765	79,7	347	81,4
Összesen	961	100,0	959	100,0	426	100,0
Nem válaszolt*	135	8,9	135	8,9	135	8,9
Nem nézi a tévéadót*	428	28,1	430	28,2	963	63,2

*Az összes megkérdezett %-ában

A tévécsatornák esetében, a rádióállomásokhoz hasonlóan, a nézők véleménye kevésbé megosztott: az általános vélemény szerint a három legnagyobb tévécsatorna

politikai tudósításaiban egyik pártnak sem kedvez. Ez a véleménye a három csatorna nézőtáborán belül az emberek több, mint kilenctizedének. Az RTL Klub esetében a politikai tudósításokat a kormánypártok irányába elfogultságot sejtők aránya 4%, az ellenzék irányába elfogultnak tekintőké pedig 3%. A közszolgálati csatorna, az M1 politikai műsorait nézőinek 9%-a a kormánypártok irányába elfogultnak tartja.

3.3. sz. ábra Lakossági vélemények a három országos tévécsatorna politikai elfogultságáról (a kérdésre választ adók %-ában)

Megjegyzés. Az ábra elkészítésekor a kormánypártok alatt a FIDESZ-MPP-t, az FKGP-t és az MDF-t értettük, ellenzéki pártok alatt az MSZP-t és az SZDSZ-t. A hatodik parlamenti pártot, a MIÉP-et az egyéb pártok közé soroltuk, ebbe a kategóriába azonban nem érkezett válasz

4. Az európai uniós csatlakozás lakossági megítélése. Közép-kelet-európai összehasonlítás.

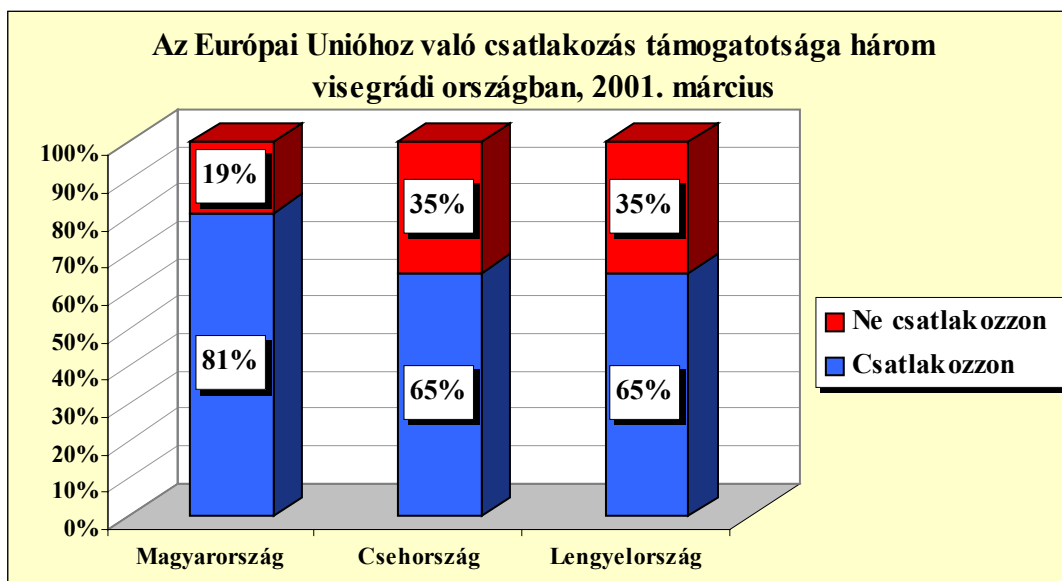
Az európai uniós csatlakozásra legesélyesebb három országban, Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban nem egyforma mértékű a csatlakozás támogatottsága. A 2001. márciusában készült adatfelvételek tanúsága szerint a határozott állásponttal rendelkező magyar felnőtt korú lakosság négyötöde (81%) híve az ország csatlakozásának (4.1. számú ábra). A teljes népességben a csatlakozás támogatóinak aránya 65% (4.1. számú táblázat). A lakosság 20%-a bizonytalan, vagy nem venne részt egy esetleges szavazáson, és ez megegyezik az egy évvel korábbi aránnyal. A csatlakozás támogatottsága nem függ a válaszadók nemétől és életkorától, erős kapcsolatot mutat viszont az iskolai végzettséggel. A csatlakozással való egyetértés nő az iskolai végzettséggel, a diplomások között a támogatók aránya eléri a határozott állásponttal rendelkezők 90%-át. Az csatlakozás támogatói felülreprezentáltak a kormány és az ellenzék tevékenységével egyaránt elégedettek, valamint a kormány és az ellenzék tevékenységét megítélni nem tudók között.

A csatlakozás támogatottsága a magyarországinál alacsonyabb Lengyelországban, ahol az érvényes választ adók kétharmada híve az uniós tagságnak (4.1. sz. táblázat). A teljes népesség 55%-a támogatja. A bizonytalanok aránya valamelyest alacsonyabb, mint Magyarországon (15%).

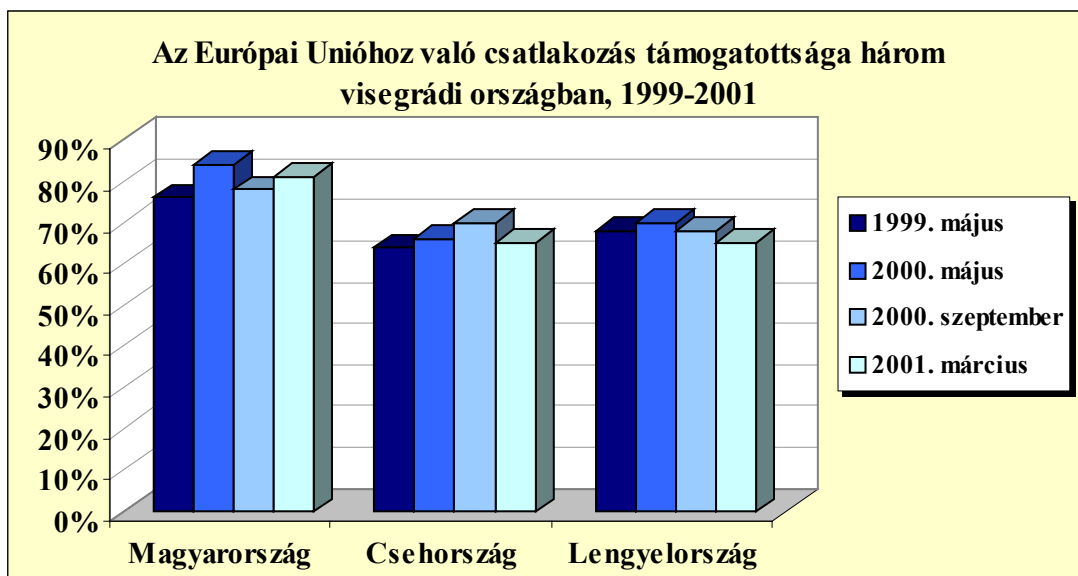
A magyarokkal és a lengyelekkel ellentétben a csehek meglepően bizonytalanok a kérdésben, és a tavalyi adatokhoz képest a határozottan válaszolni nem tudók aránya még növekedett is, elérve a két évvel korábbi szintet (1999: 30%, 2000: 26%, 2001: 31%). Az érvényes választ adók kétharmada a csatlakozásra voksolna, egyharmaduk pedig ellene (4.2. ábra.). A csehországihoz hasonló a litvánok álláspontja is. A határozott véleménnyel rendelkezők kétharmada a csatlakozás híve, egyharmaduk pedig ellenzi a tagságot. A litvánok körében a bizonytalanok aránya 26%.

4.1. sz. táblázat Hogyan szavazna országa Európai Unióhoz való csatlakozásáról? (az összes megkérdezett %-ában)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
Az ország csatlakozzon az Európai Unióhoz	65	45	55	49
Az ország ne csatlakozzon az Európai Unióhoz	15	24	30	25
Nem tudja, nem válaszolt	20	31	15	26
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

4.1. ábra

4.2. ábra

A teljes lakosság közel egynegyede (24%) szerint az Unió és Magyarország jelenlegi kapcsolata mindenekelőtt az ország számára nyereség, a válaszadók egyharmada (35%) pedig úgy véli, hogy az mind Magyarország, mind az Unió tagállamai számára előnyös ez a helyzet. A két válaszkategória együttes aránya meghaladja az 50%-ot, de valamelyest alacsonyabb, mint egy vagy két évvel korábban volt. Kis mértékben, de nőtt ugyanakkor azok aránya, akik szerint a helyzet csak az Unió számára lenne előnyös. A lakoságnak ez a része elsősorban az ország csatlakozását ellenzők közül kerül ki (4.2.a. táblázat).

Az előnyök élvezőinek kilétéről alkotott véleményeket erősen meghatározzák a társadalmi-demográfiai változók. Minél fiatalabb és minél iskolázottabb valaki, annál inkább meg van győződve arról, hogy a kapcsolat Magyarország számára jár előnyökkel. A település esetében azt tapasztalhatjuk, hogy a nagyobb városok, tehát a

főváros és a megyeszékhelyek lakói között magasabb arányban vannak olyanok, akik szerint a jelenlegi helyzet Magyarország számára előnyös. Az önállók, vállalkozók esetében az átlagnál magasabb azok aránya, akik szerint a viszony kölcsönös előnyös a felek számára. Az a válaszadó, aki mind a kormánnyal, mind az ellenzékkel elégedett, lényegesen nagyobb valószínűséggel találjuk a kapcsolatot Magyarország számára előnyösnek találók között, mint például a mindkettővel elégedetleneket. Általában jellemző, hogy a kormánnyal elégedettek felülreprezentáltak azokban a válaszkategóriákban, melyek a jelenlegi helyzetet Magyarország számára előnyösnek tartják.

A magyarországi adatokkal szemben Csehországba és Lengyelországban magasabb a kapcsolat előnyeit csak az Unió oldalán látók aránya a népességben, Csehországban pedig meglehetősen magas a bizonytalanok aránya is (26%). Az országuk számára a jelenlegi helyzetből semmilyen előnyt nem látók aránya a teljes népességben Csehországban 36%, Lengyelország pedig 54%. Ez utóbbi adat szignifikánsan magasabb, mint egy vagy két évvel korábban volt. Ennek megfelelően mindkét országban nagyon kevesen vannak azok, akik elsősorban a saját országuk számára látják előnyösnek a jelenlegi helyzetet.

4.2. sz. táblázat Hogyan ítéli meg Magyarország és az Európai Unió jelenlegi kapcsolatát? Kinek a számára előnyösebb ez? (%)

	Magyarország			Csehország			Lengyelország		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Az Európai Unió számára	19	19	23	38	37	36	39	44	54
Az ország számára	28	25	24	12	12	13	8	8	6
Mindkét fél számára egyformán előnyös	43	40	35	23	26	25	30	29	25
Nem tudja	11	16	18	27	25	26	23	19	15
<i>Összesen</i>	100	100	100	100	100	100	100	100	100

4.2.a. sz. táblázat Magyar ország és az Európai Unió jelenlegi viszonya megítélésének és a csatlakozás kérdésében elfoglalt álláspont kapcsolata Magyarországon (%)

	Igennel szavazna	Nemmel Szavazna	<i>Összesen</i>	N=
Az EU számára	45,6	54,4	100	281
Magyarországnak	96,4	3,6	100	359
Mindkét félnek	94,4	5,6	100	497
Együtt	82,9	17,1	100	1137

Magyarországon a teljes lakosság 44%-a szerint a gazdaság megerősödésének és a modernizációnak meg kell előznie a belépés időpontját. Ez az arány megegyezik az egy évvel korábban mérténnél, és magasabb a két évvel ezelőtti aránynál. A vélemények kialakításában szerepet játszhat a gazdaság dinamikus fejlődése, ami továbbra is hihetővé teszi, hogy az uniós szinthez való közeledés rövidebb távon is elképzelhető, vagyis a gazdaság viszonylagos megerősödésének időtartama nem tolná el a csatlakozás időpontját.

A kérdésben kialakított véleményt a magyar lakosság esetében kevésbé befolyásolta a válaszadó szocio-ökonómiai státusa. Erős kapcsolatot tapasztalhatunk az iskolai végzettség esetében: minél magasabb a válaszadó iskolai végzettsége, annál

valószínűbb, hogy a mielőbbi taggá válással ért egyet, és fordítva. Minél alacsonyabb iskolai végzettsége van valakinek, annál nagyobb valószínűséggel találjuk a gazdaság megerősödését a csatlakozás elé helyezők között. A csak a kormánnyal elégedettek között a teljes népességbeli aránynál több olyan válaszadót találunk, akik a csatlakozás elsőbbségét hangsúlyozza.

A lengyelek a magyaroknál is erőteljesebben osztják azt a véleményt, hogy még a csatlakozás előtt szükséges a gazdaság fejlesztése (a teljes lakosság 67%-a), arányuk kis mértékben, de növekedett az egy évvel ezelőttihez képest. A megkérdezettek csupán egynegyede vélekedik úgy, hogy a csatlakozás a fontosabb, és az majd maga után vonja a fejlődést, a modernizálódást. A csehek között ezúttal is nagyon magas, közel egyharmados, a bizonytalanok aránya. A többiek álláspontja egyenlően oszlik meg a két lehetséges forgatókönyv között, 2000-hez képest tehát csökkent azok aránya, akik a csatlakozást előbbre sorolták, mint a gazdaság számottevő fejlődését a taggá válás előtt.

4.3. sz. táblázat Mit gondol?

	Magyarország			Csehország			Lengyelország		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
A csatlakozás előtt az országnak fejlesztenie kell gazdaságát és modernizálnia kell, vagy	36	44	44	39	29	32	58	58	62
Az országnak előbb be kell lépnie az Unióba és a tagság majd felgyorsítja a gazdaság fejlődését, modernizálódását	45	39	37	32	40	34	26	29	27
Nem tudja	19	17	19	30	31	34	16	13	10
<i>Összesen</i>	100	100	100	101	100	100	100	100	100

A magyarok, a csehek és a lengyelek ma távolabbinak vélik országuk uniós taggá válásának időpontját, mint egy évvel korábban. Ez a változás azonban korántsem volt olyan mértékű, mint 1999 és 2000 között. A tizenegy fokú skálán elhelyezett válaszok ezúttal is Lengyelország esetében mutatják a pesszimizmus legnagyobb mértékű növekedését. Az egy évvel ezelőtti 5,81-es átlag idén márciusra 6,07-re növekedett, így a továbbra is a lengyelek legpesszimistábbak a három ország lakói közül. A lengyelek között találjuk a legkevesebb bizonytalan, vagyis többségüknek határozott – és a jelek szerint meglehetősen pesszimista – álláspontja van az ország csatlakozásának várható időpontjáról. Ennél kisebb mértékben, de szintén növekedett a magyarok és a csehek között azok aránya, akik inkább távolinak, mit közelinek vélik a csatlakozás időpontját. Magyarországon az egy évvel korábbi 5,56-os átlag 5,62-re növekedett, ezzel együtt is – a három ország összehasonlításában - a magyarok a legoptimistábbak. A csehek esetében a válaszok átlaga 5,76-ról 5,84-re csökkent.

4.4. sz. táblázat

Milyen távol van az ország a teljes Európai Unió tagságtól? (tizenegy fokú skálán, 0 -az ország lényegében már tagja az EU-nak, 10 - a távolság nagyon nagy)

	Magyarország			Csehország			Lengyelország		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Érvényes válaszok átlaga	5,01	5,56	5,62	5,95	5,76	5,84	4,20	5,81	6,07
Nem tudja, nem válaszolt (%)	20	15	15	-	12	13	-	2	2
N=	1516	1524	1524	-	1034	1036	-	1057	1033